

Leikin aika

Keskusteluaineisto perhekahvilaan

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Lapset ensin.

Sisällys

Mitä leikki on? | s. 4

Miksi leikki on tärkeää? | s. 5

Lasta kiinnostavat leikit ikäkausittain | s. 6

Aikuinen mahdollistaa ja tukee | s. 7

Liitteet | s. 8

Kuvat: Anna Autio, Vuokko Hurme, Miikka Kiiminki

Aineiston käyttäjälle

Tämä aineisto on tarkoitettu perhekeskustoiminnan koordinaattorille perhekahvilakäyntejä varten. Aineisto sisältää keskustelunaiheita leikistä sekä keskustelun tueksi tietoa leikin teoriasta ja merkityksestä. Liitteinä on materiaalia jaettavaksi perhekahvilakävijöille.

Lisää tietoa leikistä ja leikkivinkkejä löytyy Yhdys-
tysnetistä sekä osoitteista **www.leikkipankki.fi**,
www.leikkipäivä.fi sekä **www.mll.fi**

Mitä leikki on?

KESKUSTELLAAN YHDESSÄ

- Mikä on sinun varhaisin muistikuvasi leikistä?
- Milloin olet viimeksi leikkinyt?
- Mitä omia lapsuudenleikkejäsi olet ajatellut opettaa omille lapsillesi?

Leikki kuuluu ihmisyyteen ja leikillisyyys on yksi ihmisen perusominaisuuksista. Leikki ei ole ”vain leikkiä” vaan se on välttämätöntä lapsen tunteiden sekä tiedollisten ja sosiaalisten taitojen kehitykselle. Leikki tekee hyvää myös aikuiselle.

Leikki syntyy mielikuvituksen tuotteena ja on kaiken luovuuden perusta. Leikki alkaa jo varhaisessa vuorovaikutuksessa aikuisen ja lapsen välillä ja parhaimmillaan leikki saa jatkua eri muodoissa läpi elämän.

Leikin avulla lapsi hahmottaa maailmaa, tutkii mitä siinä tapahtuu ja harjoittelee asioiden ymmärtämistä. Leikin avulla lapsi ottaa ”maailman haltuunsa”.

Leikkiä ei voi määritellä yksiselitteisesti, mutta tyypillisiä leikin tunnusmerkkejä ovat kuvitteellisuus ja vapaaehtoisuus sekä leikistä saatava mielihyvä ja leikin itseisarvo riippumatta lopputuloksesta.

Leikki on monimuotoista ja jaotteluja on monia (esim. esineleikit, roolileikit ja sääntöleikit). Leikki voi olla pelaamista, lukemista, loruttelua, laulamista, askartelua, leipomista, arjen ihmettelyä, ylipäättään kaikkea mikä tuottaa hyvää mieltä ja jossa voi jakaa iloa muiden kanssa.

i Oikeus leikkiin on niin tärkeää, että se on kirjattu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (artikla 31).

Miksi leikki on tärkeää?

KESKUSTELLAAN YHDESSÄ

- Miten lapsesi leikkii?
- Mikä tai mitkä leikit ovat lapsesi lempileikkejä tällä hetkellä?
- Kenen kanssa hän niitä leikki?

Lapsi on syntymästään utelias ja oppimishaluinen, hän tutkii ja oppii leikkimällä. Leikin tuottama mielihyvä kannustaa lasta harjoittelemaan erilaisia taitoja sekä kokeilemaan omia kykyjään ja uskalluksen rajoja.

Useissa leikeissä ja peleissä vaaditaan kokeilemistä, ongelmanratkaisua, ajattelua ja ymmärtämistä eli juuri niitä asioita, joita oppimisessakin tarvitaan. Kognitiiviset toiminnot, kuten ajattelu, muisti ja kieli harjaantuvat leikkien ja pelien tiimellyksessä.

Leikkiessä lapsi oppii sosiaalisia taitoja kuten vuorovaikutusta ja kuuntelemista. Leikissä kommunikoidaan, neuvotellaan, katsotaan asioita toisen näkökulmasta sekä vastaanotetaan ja osoitetaan empatiaa. Toisin sanoen leikin avulla opetellaan tulemaan toimeen toisten ihmisten kanssa.

Tunteiden käsittely ja luovuus kuuluvat oleellisenä osana leikkiin. Leikki myös vahvistaa lapsen itseluottamusta ja kykyjä.

Elämänhallinnan kannalta keskeistä on kyky säädellä ja ohjata omaa käyttäytymistä, ajatuksia ja tunteita tilanteeseen sopivasti. Leikki kehittää myös näitä taitoja.

Leikissä kehittyvät:

- kieli ja vuorovaikutustaidot
- ongelmanratkaisutaito
- suunnittelutaito
- itseyymmärrys
- sosiaaliset taidot
- itsesäätelytaito
- omien ajatusten esille tuonti
- vaikeiden asioiden läpi käyminen.

Aivotutkija Matti Bergström jakaa leikit valkoisiin ja mustiin leikkeihin. Valkoiset leikit on helppo hyväksyä. Ne ovat ”järkeviä”, ”siistejä” ja rauhallisia leikkejä, joissa edetään johdonmukaisesti.

Mustat leikit aikuisen voi olla vaikeampi hyväksyä. Niissä leikitään pahaa, sotketaan, peuhataan ja rikotaan.

Bergströmin mukaan aivot tarvitsevat kehittyäkseen molempia leikkejä. Hyvän ja pahan välinen taistelu on mielikuvitusleikin kantava voima, jolla on merkitystä lapsen kehitykselle. Leikkimällä pahaa lapsi oppii nimeämään ja tunnistamaan negatiiviset tunteensa ja voi tutkia sekä kokeilla omaa pahuuttaan ja aggressiivisia tunteita turvallisesti.

Lasta kiinnostavat leikit ikäkausittain

KESKUSTELLAAN YHDESSÄ

- Millaisia asioita olet nähnyt lapsen oppivan hänen leikkiessään?
- Mitä ajattelet, mitä merkitystä leikillä on lapsen kasvulle ja kehitykselle juuri nyt?

Vanhemman ja lapsen välisellä varhaisella vuorovaikutuksella on erityinen merkitys leikin syntymisessä. Vastavuoroisesti yhteisellä leikillä on tärkeä merkitys vuorovaikutuksen kehittymisessä. Vanhemmuudessa on tärkeää myönteinen, kannustava uteliaisuus ja kiinnostus siihen, mitä lapsen mielessä liikkuu. Tätä kykyä on luontevaa kehittää yhteisen leikin avulla jo aivan lapsen syntymästä lähtien.

Erityyppiset leikit kiinnostavat lasta eri ikäkausina. Ensimmäisinä vuosina lapset leikkivät mielellään esimerkiksi piilo-, kurkistus- ja missä-leikkejä, joissa vanhemman kanssa harjoitellaan erossaoloa ja jälleennäkemistä: pysynkö toisen mielessä ja voiko joku olla, vaikka sitä ei näe.

Varhaisimpia leikinmuotoja on toiminnallinen leikki, jonka lapsi keksii spontaanisti. Lapsi esimerkiksi ryömii pöydän alla, löytää lattialta muruja, avaa ja sulkee ovia ja työntää sormiaan pieniin koloihin. Samaa leikkiä on lapsesta hauska toistaa monta kertaa uudelleen. Muun muassa palikat, perässä vedettävät lelut, pallot ja vesileikit kiinnostavat.

Parin kolmen vuoden iässä lapsi leikkii mielellään omia leikkejään, mutta hakee välillä turvaa vanhemman sylistä. Toisten lasten kanssa leikitään rinnakkain, omista tavaroista ja leluista pidetään tiukasti kiinni. Lapsi saattaa matkia muita lapsia ja osoittaa näin tarvettaan kuulua joukkoon.

Toiminnalliset leikit muuttuvat vähitellen rakenteluleikeiksi, mielikuvitusleikeiksi ja symbolileikeiksi, joissa jäljitellään tuttuja asioita kuten vaikkapa syöttämistä tai puhelimella puhumista.

Kolmen neljän vuoden iässä roolileikit alkavat olla yhä tärkeämpi leikin muoto. Rooleja otetaan

lähiympäristöstä: lapsi leikkii isää, äitiä, koira, lääkäriä. Roolipukeutuminen vahvistaa leikkiä. Tässä vaiheessa leikit saattavat alkaa muuttua astetta rajummiksi.

Neljän viiden vuoden iässä lapsi alkaa harjoitella sääntöleikkejä ja nauttii saman ikäisten seurasta. Lapset leikkivät mielellään kahden tai kolmen lapsen ryhmässä. Pelit ovat mieluisia, mutta häviämisen pelissä voi tuntua vaikealta.

Viisi–kuusivuotiaana rakenteluleikit ja roolileikit jatkuvat tärkeinä, mutta sääntöleikit alkavat kiinnostaa entistä enemmän. Sääntöjen noudattamista valvotaan lasten kesken tarkasti ja tietynlaiset leikit tulee lasten mielestä leikkiä aina sovitulla tavalla.

Aikuinen mahdollistaa ja tukee

KESKUSTELLAAN YHDESSÄ

- Millaisiin leikkeihin lapsesi toivoo sinua mukaan?
- Milloin viimeksi leikitte yhdessä lapsen ehdottamaa leikkiä?
- Mitä luulet, miltä yhdessä leikkiminen tuntui lapsesta?
- Miltä se tuntui sinusta itsestäsi?

Leikin avulla voit
muuttaa maailmaa,
tai ainakin omasi.
Kaisa Happonen

Aikuiset ovat tärkeässä roolissa siinä, miten leikkiin niin perheissä kuin koko yhteiskunnassa suhtaudutaan ja miten leikille annetaan tilaa ja aikaa.

Parhaimmillaan aikuinen tukee lapsen leikkiä omilla ratkaisuillaan. Leikkiä ei keskeytetä turhan takia, leikkejä ei siivota yöksi pois vaan leikki saa jatkaa ja syventyä seuraavana päivänä, toisinaan uutiset katsotaan lattialta, koska sohvatyynyt ovat käytössä olohuoneeseen pystytetyssä majassa ja niin edelleen.

Aikuisen osallistuminen leikkiin innostaa myös lasta leikkimään. Aikuisen ja lapsen yhteinen leikki tukee monipuolisesti lapsen kehitystä sekä heidän välistä vuorovaikutustaan. Yhteinen leikki tuottaa myös yhteistä iloa.

Pienimpien lasten leikeissä aikuinen toimii tuki-jana ja peilaajana ja esimerkiksi nimeää, kuvaa ja kommentoi lapsen aloitteita. Aikuisen ja lasten yhteiset havainnot ja kokemukset vievät leikkiä eteenpäin. Aikuisen läsnäolo kehittää vuorottelutaitoja ja vastavuoroisuutta.

Isompien lasten leikeissä aikuisen on hyvä pysähtyä seuraamaan ja havainnoimaan lapsen leikkiä. Jotta aikuinen voi oikeasti ymmärtää lapsen leikkiä, leikkiin on tärkeä osallistua. Aikuinen voi toimia leikissä innostajana, kannustajana ja tasa-arvoisena leikkijänä. Aikuinen voi kannatella leikkitalanteita ja pitää yllä vuorovaikutusta, jossa lapsi tekee aloitteita. Aikuisen tehtävä leikissä ei ole siis leikittää vaan olla sensitiivisesti ja empaattisesti läsnä – ja leikkiä.

KESKUSTELLAAN YHDESSÄ

- Muistele, milloin olet nauranut yhdessä lapsesi kanssa maha kippurassa ja mitä silloin tapahtui?

Yhteinen jaettu ilo suojaa lapsen psyykkistä kehitystä. Jaetussa ilossa lapsen itsetunto vahvistuu. Leikkimisessä iloa tuottaa leikin jakaminen. Leikin avulla lapsi harjoittelee mielen sisällön jakamista toisen ihmisen kanssa ja tuntee yhteenkuuluvuutta ja kiintymystä.

Leikkipolku aikuiselle

1. Anna tilaa ja aikaa leikille

Paras lahja, jonka aikuisena voit lapselle antaa, on yhteinen aika. Leikissä koettu yhteinen, jaettu ilo tarjoaa lapselle pysyviä muistijälkiä hyvistä hetkistä yhdessä ja suojaa lasta. Pienikin tuokio leikkiä ja yhteistä iloa kantaa niin lasta kuin aikuista ja vahvistaa keskinäistä luottamusta.

2. Vastaa lapsen aloitteeseen

Vastaa lapsen leikkialoitteeseen aina kun se on mahdollista. Pysähdy seuraamaan, mikä lasta kiinnostaa. Kuuntele, mitä lapsi sinulle sanoo ja näytä, että lapsen mielessä olevat asiat kiinnostavat sinua.

3. Anna leikin kuljettaa, säilytä avoin ja utelias mieli

Leikki on ennakoimatonta, sitä ei kannata suunnitella liikaa. Anna lapsen mielikuvituksen ja leikin kuljettaa leikkihetkeä. Ihmettele asioita yhdessä lapsen kanssa.

4. Anna lapsen loistaa

Leikissä saatat huomata lapsestasi ihan uusia piirteitä: miten mahtava huumorintaju! Miten mainio mielikuvitus! Leikissä tarjoutuu oiva tilaisuus päästää kehumaan lasta ja saada lapsi kukoistamaan omana ihanana itsenään.

5. Hulluttelu on sallittu

Leikissä ei aikuisenkaan tarvitse ottaa itseään niin vakavasti. Leikkiminen antaa mahdollisuuden heittäytymiselle ja luovalle ajattelulle. Leikki virkistää, antaa iloa ja hyvää mieltä niin lapselle kuin aikuiselle.

Leikkejä pienten kanssa

Tanssi mun vauvani, tanssi ja kiiku,
eihän ne töppöset vanhana liiku;
Tanssi mun vauvani, tanssios aina:
- vanhana töppöset painaa! (*Laula ja tanssita vauvaa sylissäsi.*)

Leivon, leivon leipäsiä, makoisia maitoisia.
Leivon, leivon leipäsiä, makoisia maitoisia!
Silitän...silitän...
nakkaan, nakkaan, uuniin ja suuhun! (*Leivo niin, että vauva on "leipänen".*)

Körö körö kirkkoon (*Hyppyytä lasta polvellasi.*)
Papin muorin penkkiin.
Ruskealla ruunalla, valkealla varsalla,
kolipäällä koiralla, kirjavalla kissalla,
pikipäällä pässillä
laukipäällä lampaalla
– peltojen ylitse, aitojen alitse,
kilikello kaulassa,
punaisessa nauhassa,
Ups! Tiellä oli iso kuoppa! (*Pudota lapsi polvien väliin käsiesi varassa.*)

Harakka huttua keittää.
Hännällensä hämmentää. (*Hämmennetään sormella lapsen kämmentä.*)
Antaa tuolle, antaa tuolle... (*"Syötä" huttua lapsen sormille vuorotellen.*)
Yhdelle ei riittänytkään! (*Kosketa pikkusormea.*)
Lähtee vettä kaivosta hakemaan. (*Aikuisen sormet lähtevät kohti lapsen kainaloa.*)
Missä kaivo, missä kaivo?
Tuolla kaivo! (*Kutita kainalosta.*)

Vedetään nuottaa,
Saadaan kaloja,
Kissalle kiisket, koiralle kuoreet,
Isot kalat myydään ja pienet kalat syödään
– kups kalat konttiin.
(*Keinuttele lasta kuin veneessä ja hyppäytä kups-kohdassa ilmaan. Isomman lapsen kanssa voi istua lattialla kasvot vastakkain käsistä kiinni pitäen ja soutaen - ja lopuksi kupsista keikkaa, kaatua yhdessä lattialle.*)

Teen teen tattusia. (*Taputetaan lapsen käsiä.*)
Leivon leivon leipäsiä, makoisia, maitoisia.
(*Hämmennetään kämmenpohjaa sormella.*)
Silitän, silitän, (*Silitellään lapsen kämmenselkiä.*)
Nakkaan, nakkaan, (*"Nakataan" käsillä eteenpäin.*)
Uuniin ja luukkuhun! (*Heitetään pullat uuniin ja suuhun.*)

Silmä, silmä, nenä, suu
poski, poski ja leukaluu.
Käsi, käsi, massu ja napa
jalka, jalka ja varpahat!
Silmä, silmä, nenä ja suu
-sinuun äiti/isä rakastuu!
(*Lasta silitellään samalla lorun mukaan.*)

(*Hoetaan seuraavia sanoja ja tehdään samalla liikkeit:*)
Maantie, maantie, maantie... (*Lapsi istuu aikuisen sylissä ja häntä töyssytetään.*)
Ylämäki, ylämäki, ylämäki... (*Nostetaan lasta ylös ja hoetaan ääntä vähitellen nostaen.*)
Alamäki, alamäki, alamäki... (*Lapsi lasketaan hitaasti takaisin polvelle.*)
Kuoppa. (*Lapsi pudotetaan polvien väliin.*)

Lennä lennä leppäkerttu,
ison kiven juureen,
siellä sun isäs, äitis,
keittää sulle puuroo.

Entten tentten teelika mentten,
hissun kissun vaapula vissun,
nyt mä lähden tästä pelistä pois.

(*Käsi nyrkissä polvella etanana, jolle lauletaan.*)
Etana, etana, näytä sarves
onko huomenna pouta?
(*Etana ennustaa poutaa: Etu- ja keskisormi nousevat pystyyn. Sateella käsi jää nyrkkiin.*)

Eelin keelin klot,
viipula vaapula vot,
Eskon saum, pium paum,
nyt mä lähden tästä pelistä pois.
Puh pah pelistä pois!

Leikki on lapsen kehitykselle välttämätöntä, ja aikuiset ovat tärkeässä roolissa siinä, miten lapsen leikille annetaan aikaa ja tilaa.

Perhekahvilan keskusteluaineisto tarjoaa vanhemmille leikkivinkkejä sekä herättelee heitä pohtimaan leikin merkitystä lapsen elämässä ja omaa rooliaan leikin tukemisessa.

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

